

GYVIEJI ARCHYVAI

Varėnos miesto istoriją prisimenant

Varėnos viešojoje bibliotekoje (II aukšte) veikia spaudinių paroda „Varėnai – 160 metų“

Varėnos miesto istorija prasidėjo su Sankt-Peterburgo-Varšuvos geležinkelio tiesimu. 1862 m. rugsėjo 5 d. pagal Julijaus kalendorių (arba rugsėjo 17 d. pagal dabar vartojamą Grigaliaus kalendorių) – Varėnos miesto įsikūrimo data. Tą dieną Varėnos geležinkelio stotį atvažiavo pirmasis traukinys.

2012 metais Varėna šventė 150 metų jubiliejų. Tais metais renginiai, skirti Varėnos miesto jubiliejui, vyko visus metus. Buvo suorganizuota mokslinė konferencija „150 Varėnos istorijos minučių“, įvyko daugybė renginių Varėnos viešojoje bibliotekoje, išleista Vytauto Česnulio knyga „Varėnai 150 metų“. Išskirtinė buvo kasmet šurmuliuojanti Grybų šventė, ji buvo skirta šiai gražiai sukakčiai pažymėti.

Varėnos miesto sukakčiai

paminėti Varėnos viešojoje bibliotekoje buvo parengtas kraštotyros darbas: „Varėna: datos, įvykiai, faktai“ (1962-2012 metai), o minint Varėnos miesto 155-ąsias metines (2017 m.) – kraštotyros darbas „155 faktai iš Varėnos miesto istorijos“. Kasmet miesto istorija papildoma naujais faktais ir įvykiais, todėl šis kraštotyros darbas yra nuolat papildomas. Paminėsiu keletą naujų faktų: 2018 m. Varėnos medinė sinagoga įrašyta į Kultūros vertybių registrą, 2018 m. Varėnoje po renovacijos atidaryta centrinė miesto gatvė – pėsčiųjų alėja. Joje nemažai perteiktų Varėnos herbo motyvų, įrengto fontano bei tvenkinėlio dekoratyvinėse detalėse ir

suoliukų puošyboje – bitės ir viržių žiedai. Minimais metais modernizuotas Varėnos gatvių apšvietimas. 2019 metais buvo įvykdytas Karloniškės ežero, jo prieigų sutvarkymas ir pritaikymas aktyviam poilsiui. Tais pačiais metais į erdvesnes patalpas perkelti Varėnos globos namai, pagerinta Varėnos viešosios bibliotekos teikiamų paslaugų kokybė – įsigyta moderniai įrengta mobilioji biblioteka. 2021 m. baigtas įgyvendinti Varėnos miesto Dainų slėnio infrastruktūros atnaujinimas ir pritaikymas visuomenės poreikiams. Dainų slėnyje buvo įrengta nauja aikštės danga, žiūrovų suolai, aikštelė prekyvietai, sutvarkyti želdynai, įrengti elektros tinklai ir lauko

apšvietimas, užbaigtas Varėnos „Ryto“ progimnazijos sporto aikštyno atnaujinimo projektas. Įrengta futbolo aikštė su dirbtine danga, dvi krepšinio aikštelės (viena jų daugiavfunkcinė) su specialia danga, bėgimo takai, šuolio į aukštį ir tolį sektorai ir kt. 2022 m. Varėnos viešosios bibliotekos fasadinę sieną papuošė mūsų kraštiečio Mikalojaus Konstantino Čiurlionio paveikslas „Karalių pasaka“ motyvais nutapytas milžiniškas piešinys, ant Karloniškių ežero Varėnos mieste įrengtas 15 metrų ilgio plaukiojantis fontanas su margaspalvėmis šviesomis.

Parodoje – profesorės Reginos Žepkaitės sudaryta knyga „Varėna istori-

jos kelyje“ (2002), Vytauto Valentino Česnulio knygos „Varėnai 150 metų“ (2012), „Iš Varėnos II parapijos ir Vilniaus arkivyskupijos istorijos“ (2006), Laimutės Cibulskienės ir Elenos Glavickienės „Juozas Dringelis“ (2018), leidiniai „Varėnos kraštas: šiuolaikiškas gyvenimas gamtos ritmu“ (2018) ir „Kviečia Varėnos rajonas“ (2013). Pateikiami bibliotekoje parengti kraštotyros darbai: „Varėna: datos, įvykiai, faktai“, „155 faktai iš Varėnos miesto istorijos“. Parodą papildo straipsnių kopijų segtuvai „Varėnai – 150 metų. 1862 – 2012“ ir „Renginiai, skirti Varėnos miesto 150 metų sukakčiai paminėti“. Šiuose

segtuvuose surinktos straipsnių kopijos apie įvairius Varėnos miesto istorijos laikotarpius, įdėta „Žinių apie Varėną“ konkurso medžiaga. Segtuve „Renginiai, skirti Varėnos miesto 150 metų sukakčiai paminėti“ galima rasti konferencijos „150 Varėnos istorijos minučių“ pranešimų medžiagą: Vytauto Česnulio „Varėnos pradžia“, Česlovo Laurinavičiaus „Varėnos vieta varžybose dėl Vilniaus 1920 metais“, Arūno Bubnio „Karo ir nacistinės okupacijos metai“, Giedriaus Samulevičiaus „Varėna sovietizacijos metais“ ir kt.

Daugiau informacijos apie Varėnos miesto istoriją galima rasti Varėnos viešosios bibliotekos kraštotyros leidinių fonde.

Laimutė
CIBULSKIENĖ
Varėnos viešosios
bibliotekos bibliografe

Dzūkų numylėtas kunigėlis

Nedzingėje paminėtos kunigo Zigmo Neciunsko 110-osios gimimo metinės



Kunigas Zigmantas Neciunskas

Alytaus apskrityje Miroslovo valsčiuje, Balkūnų kaime, gausioje varginčioje šeimoje. Dėl nepriteklių dar mažas buvo atiduotas auginti bevaikiam dėdei į Rumbonių kaimą. Čia gyvendamas baigė pradinę mokyklą. Patebėjęs augintinio

Nedzingės Šv. Trejybės bažnyčioje kunigas Ažuolas Miliauskas laikė Mišias už amžinos atminties kunigėlių, partizanų ryšininką Zigmantą Neciunską – Elytę.

Po Mišių dainavo Nedzingės kultūros centro etnografinio ansamblio (vadovas Albertas Jakubavičius). Nedzingės bendruomenės narė Loreta Kurauskienė skaitė poeto Jono Minelgos eilėraštį „Vilties žiburiai“ ir žurnalisto Juozo Mikšto eilėraštį „Geriausias draugas“. Su kunigo Zigmo Neciunsko – Elytės gyvenimu, darbais supažindino Nedzingės kultūros centro vadovas Albertas Jakubavičius.

Bibliotekos darbuotoja Irena Krutulienė perskaitė ištrauką iš partizanų ryšininko Juozo Peičiaus knygos „Likimo aidas“, kurioje autorius pasakoja apie buvusių politinių kalinių: Juozo Peičiaus, Zigmo Neciunsko ir Boliaus Juškevičiaus susitikimą po aštuoniolikos metų.

Koncertavo Alytaus vokalinis moterų ansamblis „Lyra“ (vadovė Egidija Pocienė-Grimalauskienė).

Zigmas Neciunskas gimė 1912 metais liepos 12 dieną

gabumus mokslui dėdė nutarė jį leisti į Alytaus gimnaziją. Ją baigęs Z. Neciunskas pasirinko dvasininko studijas. 1939 metų vasarą buvo įšventintas į kunigus. Tais pačiais metais paskirtas į Nedzingę vikaru, 1940 metais – kapelionu Giedraičiuose, 1944 metais grįžo į Nedzingę klebonauti.

Bažnyčia Nedzingėje, kurioje jis klebonavo antrosios sovietinės okupacijos metais, tapo šio krašto partizanų ryšių, informacijos, paramos centru. Čia rasdavo užuovėją ir patarimą paprastas kaimo žmogus, čia galėjo pasislėpti partizanai, čia slaptiems pasitarimams susirinkdavo Dzūkijos partizanų vadai. Virė nepaprastas, aktyvus gyvenimas, kurio esmė – laisvės ir nepriklausomybės Lietuvai siekis. Partizanai kunigui Zigmantui Neciunskui buvo davę savotišką slapyvardį – „Elytė“. Moteriškas vardas, okupantui bandant jį iššifruoti, turėjo nukreipti prieš dėmesį ieškoti moters. Tai ne kartą pasiteisino. Partizaninio karo pradžioje kunigas sutuokė būsimą Pietų srities, Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio (LLKS) Tarybos prezidento pirmininką, LLKS gynybos pajėgų vadą Adolfą Rama-



Kunigas misionierius Zigmantas Neciunskas prie įrengto altorėlio. Maklakovas (Krasnojarsko kr.), apie 1957 m. (Iš Genocido aukų muziejaus archyvo)

nauską – Vanagą ir partizanę Birutę Mažeikaitę.

Tarp gavusių pas Z. Neciunską prieglobstį atsirado išdavikas. 1946 metų gruodžio 4 dieną MGB Alytaus apskrities skyriaus darbuotojai suėmė kunigą Z. Neciunską. 1947 metų balandžio 15 dieną Lietuvos SSR MVD Kariuomenės karinis tribunolas nuteisė kunigą dešimčiai metų lagerio ir penkeriems tremties, apribojant teises su turto konfiskavimu. Geriausias savo metus Z. Neciunskas praleido sovietų lageriuose Oziorlage

(Karelėja, Irkutsko sr.) ir Dubrovlage (Mordovija). Čia jis padėjo likimo nuskriaustiesiems: dalydavosi siuntiniais, ligininėse budėdavo prie sunkių ligonų. Jį gerbė net patys didžiausi recidyvistai. Paleistas 1955 metais gruodžio 6 dieną. Grįžęs į Lietuvą savo noru pasirinko misionieriaus dalią. 1956 – 1968 metais kunigavo Maklakove (Jeni-sejsko r. Krasnojarsko kr.) Vykio atkarpinimas vietas susitikti su tremtiniais, klausė išpažinčių, krikštijo vaikus, tuokė jaunuolius, laidavo mi-



Memorialinė lenta prie Nedzingės Šv. Trejybės bažnyčios Zigmantui Neciunskui-Elytei atminti. Aut. architektas A. Jasinskas ir skulptorius Leonas Žuklys. Atidengta 1998 m. birželio 21 d.

Nuotr. R. Trimonienės, 1998 m.

rusius, šventino paminklus ir kryžius. Grįžęs į Lietuvą klebonavo Žiezmariuose, Beizonyse, Jiezne, Užuguostyje, Kalviuose. Grįžti į Nedzingę sovietų valdžia neleido. Z. Neciunskas mirė 1976 metų birželio 21 dieną Kalviuose. Rajono valdžia neleido iškilmingai palaidoti kunigo, bet į laidotuves susirinko tiek daug žmonių, kad nieko nebuvo galima padaryti. Kunigas Z. Neciunskas palaidotas Alytaus rajono Krokialaukio seniūni-

jos Santakos kapinėse.

Lietuvos Respublikos Prezidento 1999 metų vasario 1 dienos dekretu Z. Neciunskas apdovanotas Vyčio Kryžiaus 4-ojo laipsnio ordinu (dabar – Vyčio Kryžiaus ordino Karininko kryžius), 1999 metų vasario 3 dieną jam pripažintas laisvės kovų dalyvio statusas (po mirties).

Irena KRUTULIENĖ
Nedzingės
bibliotekininkė